

بررسی میزان رضایت زناشویی ازدواج‌های دانشجویی و عوامل مؤثر در آن

دکتر سیف اله بهاری*

چکیده: پژوهش حاضر به منظور بررسی میزان رضایت زناشویی ازدواج‌های دانشجویی و عوامل مؤثر بر آن انجام شده است که در آن نقش جنسیت، رشته تحصیلی، هم‌زبانی، هم‌پایه بودن، سطح درآمد، فاصله سنی زوجین و در رضایت زناشویی دانشجویان مشمول این طرح مورد بررسی قرار گرفته است. از نظر هدف پژوهش کاربردی است که به روش غیرآزمایشی (علی - مقایسه‌ای) انجام شده است. حجم نمونه آماری برای هر یک از دو گروه آزمایشی و گواه ۱۶۸ نفر منظور شده و ابزار تحقیق را دو پرسش‌نامه رضایت زناشویی ENRICH و پرسش‌نامه محقق ساخته تشکیل می‌دهد. برای تحلیل و بررسی داده‌ها از دو روش آمار توصیفی و استنباطی (آزمون t و ANOVA) استفاده شده است. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهشی حاکی از آن است در نمونه مورد بررسی بین میانگین رضایت زناشویی در نوع ازدواج (ازدواج‌های دانشجویی و غیر دانشجویی)، جنسیت، هم‌زبان یا غیر هم‌زبان و سطح درآمد تفاوت معناداری وجود ندارد، اما این در بین میانگین رضایت زناشویی گروه نمونه با میانگین نظری جامعه، هم‌رشته یا غیر هم‌رشته بودن، در رشته‌های علوم انسانی با رشته‌های غیر علوم انسانی، هم‌پایه یا غیر هم‌پایه تحصیلی بودن و فاصله سنی زوجین تفاوت معنادار می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: رضایت زناشویی، ازدواج دانشجویی.

مقدمه

ازدواج پیمان مقدسی است که در تمام اقوام و ملل و در تمامی زمان‌ها و مکان‌ها وجود داشته است. سنت دیرینه‌ای که در آن زن و مرد زندگی مشترکی را آغاز می‌کنند و پیمان می‌بندد که یار و غم‌خوار یکدیگر باشند، یکدیگر را بهتر بشناسند و همدیگر را خوشبخت کنند، به یکدیگر عشق بورزند و با ازدواج بر تنهایی خویش پایان دهند. این مهم نخست نیاز به مجموعه‌ای از آگاهی‌ها، اطلاعات و بینش‌هایی در جهت شناخت دختر و پسر از خود و طرف مقابل ازدواج دارد (نوابی‌نژاد، ۱۳۷۹). ازدواج موجب آرامش و آسایش، پیشرفت فردی و اجتماعی، تأمین نیازهای

* عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن

جنسی، بقای نسل و تأمین نیازهای روانی می‌گردد که پیامد آن سلامت فردی و اجتماعی است. عدم برآورده شدن صحیح و به موقع این نیازها، ضررهای جبران ناپذیری را به فرد و اجتماع وارد می‌نماید. رضایت زناشویی به احساس عینی از خوشنودی، رضایت و لذت تجربه شده توسط زن و مرد است وقتی که همه جنبه‌های مشترک زندگی‌شان را در نظر بگیرد (رابل، ۲۰۰۴). رضایتمندی همسران از رابطه جنسی، عشق و شور و شوق زندگی به این بستگی دارد که چقدر نسبت به هم صمیمی و دوستان خوبی می‌باشند (برک؛ ترجمه سید محمدی، ۱۳۸۲). عشق و رضایتی که دست مایه رضایت و غنای روابط زناشویی است به مرور تغییر شکل می‌دهد، اغلب زوج‌ها در اوایل آشنایی و دوران شیدایی عشق و روابط آتشین خود را ابدی می‌پندارند که این عشق و محبت تخفیف یافته و فروکش می‌کند (بک، ۱۹۸۸؛ ترجمه قراچه داغی، ۱۳۸۰). امروزه ازدواج به سادگی گذشته نیست، زیرا هیچ چیز، مانند گذشته سر جای خودش نیست. در ازدواج سنتی هر کسی جایگاه خود را می‌دانست بعلاوه، پیچیدگی و شخصیت زدایی کل جامعه، به احساس از خودبیگانگی، انزوا و بی‌اعتمادی فراگیر فرد دامن می‌زند. در این دوره دگرگونی‌های سریع ارزش‌ها، رسم‌ها و باورهایمان از هر سو مورد تردید و تهدید قرار گرفته است و این امر بیش از هر چیز در زمینه روابط زناشویی و خانوادگی آشکار است (برنشتاین؛ ترجمه پورعابدی، ۱۳۸۰).

نتایج یک نظرسنجی نشان می‌دهد که ترس از مشکلات بعد از ازدواج، نداشتن شغل و ثبات شغلی، مشکل مسکن، عدم آشنایی قبل از ازدواج، وابستگی به خانواده، محدود شدن آزادی‌های فردی، آداب و رسوم دست و پاگیر، ضعف مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی، تهیه جهیزیه، عدم مسئولیت‌پذیری، عدم امکان پیشرفت پس از ازدواج، آزاد نبودن در انتخاب همسر، ارضای نیاز جنسی خارج از چارچوب ازدواج، نداشتن اعتماد به جنس مخالف، ادامه تحصیل، ترس از ازدواج به دلیل تجربه‌های ناموفق دیگران و نداشتن کارت پایان خدمت از موانع اصلی ازدواج مطرح شده از سوی جوانان است (سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۲). وایتنر^۱ (نقل از دهقان، ۱۳۸۰) پیام‌های پنهان خانواده زوجین، کنار آمدن با تغییرات مربوط به نزدیکی فیزیکی و عاطفی، محدود شدن استقلال قبلی، ناامیدی جنسی و خشم را از موضوعات اساسی می‌داند که باعث مشکلات در سال‌های اولیه ازدواج می‌شوند.

در دهه‌های اخیر هزاران زن و شوهر در تمام مراحل ازدواج خود رنج می‌برند و یا سعی می‌کنند به جای جدایی و طلاق با مشکلات ازدواج کنار بیایند (گیسون و میشل، ۱۹۹۰؛ ترجمه

1- Whitner

ثنایی و همکاران، ۱۳۸۲). در نظرسنجی از جوانان مجرد ۵۷/۷ درصد پاسخ‌گویان برای شروع زندگی مشترک مسکن شخصی را لازم دانسته‌اند، ۵۰ درصد اهمیت جهیزیه را در حد زیاد و خیلی زیاد ارزیابی نموده و بهترین راه‌های تأمین هزینه‌های ازدواج را به ترتیب پس انداز و توان شخصی، حمایت والدین، وام‌های قرض الحسنه و حمایت سایر اعضای خانواده یا فامیل عنوان نمودند (سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۲). زوجین در جامعه امروزی برای برقراری و حفظ روابط صمیمی و دوستانه با مشکلات شدید و فراوانی روبرو شده‌اند (برک ۲۰۰۱؛ ترجمه سید محمدی، ۱۳۸۲). در یک بررسی ملی در آمریکا که توسط کورین و همکاران (نقل از دهقان، ۱۳۸۰) انجام شد ۴۵ درصد از افراد متأهل عنوان نمودند زندگی مشترک موجب مشکلاتی برای آنان می‌شود. زوج‌هایی که از رابطه زناشویی خود ناراضی هستند مهمترین رفتارهای نامطلوب طرف مقابل خود را انتقادگری، سرد بودن، کمک نکردن در کارهای خانه و حامی نبودن ذکر کرده‌اند (فینچام و برادبوری، ۲۰۰۵). با این حال قابل ذکر است که توانایی زن و مرد برای شروع و ارایه پاسخ متقابل و رفتارهای مثبت یکدیگر و توانایی جلوگیری از شروع رفتار منفی و پرهیز از واکنش منفی نسبت به رفتارهای نامطلوب یکدیگر اعتماد متقابل داشته باشند و در قضاوت نسبت به هم منصف باشند بیشتر احتمال دارد که رفتارهای مثبت انجام دهند و از رفتارهای منفی پرهیزند (کارنی و برادبوری، ۲۰۰۴). بر پایه الگوی تبادل اجتماعی و تعامل زناشویی، شرکت افراد در رابطه‌ای صمیمانه و ادامه دادن به آن تا زمانی پایدار است که از نظر پاداش و هزینه خشنودی حاصل شود. بر این اساس اختلاف زناشویی تابعی است از نرخ تقویت و تنبیه یعنی افراد می‌خواهند خشنودی را به حداکثر و ناخشنودی را به حداقل برسانند (ویسننت، ویس و برچلر، ۱۹۹۹). آنچه مسلم است، روابط خوب به آسانی بدست نمی‌آید؛ به‌دست آوردن آن مستلزم تلاش مداوم است. آنچه در ایجاد یک رابطه خوب زناشویی مهم است، میزان هماهنگی و تناسب شما با یکدیگر نیست، بلکه مهم این است که چگونه با ناسازگاری‌ها و ناهماهنگی‌ها مقابله می‌کنید (گلنن، ۱۹۸۵). در تحقیقی که واکنش زوج‌های سازگار و ناسازگار را نسبت به رفتارهای مثبت و منفی همسران‌شان مقایسه می‌کرد مؤلفه تحمل و بردباری به‌عنوان بالاترین ارزش مشخص گردید (نزو و نزو، ۱۹۸۶). عطاری و همکاران (۱۳۸۵) در پژوهش خود دریافتند که بین وضعیت اقتصادی و رضایت زناشویی رابطه معنادار مثبت وجود دارد. نیک‌نژادی و مشتقی (۱۳۸۵) دریافتند که عوامل اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی در ازدواج‌های ناموفق مؤثرند. در تحقیقی میدانی در خصوص موانع ازدواج

از دیدگاه جوانان ۷۷ درصد سنگین بودن مهریه، ۹۰ درصد نداشتن شغل، ۶۲ درصد نداشتن مسکن و ۷۵ درصد مشکل تهیه جهیزیه را عنوان نمودند (سازمان ملی جوانان، ۱۳۸۲).

دوران تحول و انتقال جوامع از سنت به صنعت باعث تغییر و دگرگونی‌های بسیاری است که جامعه در برزخ انتقالی از مرحله‌ای به مرحله دیگر به سر می‌برد و نایمنی‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی در افراد جامعه ایجاد می‌کند. شرایط و امکانات این جوامع چنان سریع تغییر می‌کند که کمتر کسی به تصمیم و اقدامات خود مطمئن باقی می‌ماند. زناشویی که برخی آن را نوعی بخت آزمایی و شانس می‌دانند از نفوذ این نایمنی عمومی مستثنی نیست. همسرگزینی و تشکیل خانواده از مهمترین تعهدهای عاطفی، اخلاقی و قانونی افراد به شمار می‌رود. امروزه خانواده همانند جامعه در یک دوره استحلاله قرار دارد و خانواده مانند جامعه‌ای که خود ناقل آن به شمار می‌رود مورد حمله است. با تغییر جامعه، خانواده هم تغییر خواهد کرد مثلاً تعداد زیاد خانواده‌های جوان که هر دو والدین در خارج از خانه کار می‌کنند با مشکلات و مسایلی روبرو می‌گردند که در گذشته وجود نداشته است (سیمسون، ۱۹۹۰). در دنیای امروزه دلیل‌های اصلی ازدواج به شدت دستخوش دگرگونی شده است. برخی جوانان بدون بستن پیمان زناشویی رابطه جنسی برقرار می‌کنند و بسیاری به خیال ازدواج بدون فرزند تن به ازدواج می‌دهند از سویی با افزایش شمار زنانی که وارد بازار کار می‌شوند، توجه اقتصادی ازدواج و زندگی مشترک رو به کاهش می‌گذارد (هاتفیلد و والستر، ۱۹۷۸). امروزه افراد جوان نسبت به گذشته از ازدواج انتظار بیشتری دارند. قبلاً اهداف جنسی، اقتصادی و پرورش کودکان دلایل ازدواج بودند که امروزه این دلایل تفاوت پیدا کرده‌اند. افراد جوان عمدتاً برای اهداف و ارضای نیازهای روانشناختی نیز ازدواج می‌کنند. نیازهایی مانند تعاون، حمایت هیجانی عاطفی، دوستی و بسیاری دیگر از روابط عاشقانه و صمیمی که در آن همه جوانب زندگی و نائل شدن به خوشحالی تقسیم می‌شود. به‌علاوه افراد دیگر ازدواج را وسیله‌ای برای رشد و کامروایی شخصی می‌دانند. اکنون گرم بودن حامی و تکیه‌گاه بودن یا کسی که زندگی با او راحت است و پایه خانوادگی ایمنی دارد، کافی نیست. امروزه بیشتر افراد به‌طور فزاینده به دنبال روابطی‌اند که به آنها به‌عنوان یک انسان منحصر به فرد فرصت می‌دهد تا پتانسیل‌هایشان را تکمیل کنند. به این ترتیب که همراه با رشد فردی، روابط زناشویی نیز رشد یابد (کولمان، ۱۹۸۸). دختران و پسران به‌ویژه دانشجویانی که علیرغم امکان انتخاب و یافتن فرد مورد علاقه خود و ارتباط با یکدیگر به علت بیکاری، نداشتن درآمد مکفی و مطمئن و شرایط تحصیلی در سنین جوانی قادر به تشکیل خانواده و زندگی مستقلی نیستند،

شرایطی نامطلوبی را تجربه می‌کنند که زمینه‌ساز مشکلات روانی و اجتماعی است. چنانچه برای این گروه امکان ازدواج فراهم نشود و سن ازدواج آنان تا فارغ‌التحصیلی و اشتغال به تأخیر افتد از نظر فردی و اجتماعی مشکلاتی در پی خواهد داشت که جبران پذیر نخواهد بود.

دانشجو برای کسب مدرک تحصیلی، اتمام نظام وظیفه و بدست آوردن شغل مناسب زمان زیادی از دوران جوانی خود را از دست می‌دهد که در این رهگذر باید سال‌های زیادی را در محرومیت جنسی بسر برد. دانشجویانی هم که از حمایت مالی والدین برخوردارند به علت وابستگی‌های مالی با دخالت خانواده و مسایل پیرامونی آن روبرو هستند. گاهی آشنایی‌های دختر و پسر در کلاس‌های مشترک بدون در نظر گرفتن ابعاد مختلف زندگی به ازدواج می‌انجامد و پس از آن با اختلاف و واقعیت‌های زندگی که از آن بی‌اطلاعند، روبرو می‌شوند. از سوی دیگر شکاف ایجاد شده بین بلوغ جنسی و اقتصادی ناشی از اشتغال به تحصیل و شرایط اقتصادی جامعه، ارضای نیازهای روانی و جنسی را با وقفه‌ای طولانی مواجه می‌کند که این شرایط نیز به نوبه خود زمینه‌ساز فساد و کاهش بهداشت روانی در قشر پویا و آینده‌ساز کشور می‌گردد که سهل نمودن شرایط ازدواج برای دانشجویان می‌تواند یکی از راهکارهای حل این موضوع باشد. تجربه تجرد و ازدواج ناموفق فشارهای روانی و اضطراب زیادی را برای جوانان به همراه خواهد داشت و پیامدهای ناشی از آن جامعه را به سقوط و انحطاط خواهد کشاند. همسرگزینی و تشکیل خانواده مهمترین رویداد زندگی دوره جوانی است که تا پایان عمر بر جریان حیات و سعادت فرد اثر می‌گذارد. ازدواج موفقیت‌آمیز و تشکیل خانواده با ثبات تابع توانایی برای صمیمی شدن است (وایت، ۱۹۹۸).

یکی از جشن‌های ازدواج دانشجویی در زمستان ۱۳۷۶ با ابتکار نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه شهید بهشتی با شرکت ۶۰ زوج از دانشجویان این دانشگاه نخستین بار برگزار شد و مورد توجه محافل مختلف فرهنگی و خبری قرار گرفت. در زمستان ۱۳۷۷ این جشن با حضور ۲۰۰ زوج در دانشگاه شهید بهشتی برگزار شد که با مشارکت فعال صدا و سیما توجه اقشار مختلف مردم به این موضوع جلب گردید. در سال ۱۳۷۸ این جشن با حضور یک هزار زوج دانشجویی از ۱۳ دانشگاه کشور با مدیریت نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه شهید بهشتی برگزار شد. در سال ۱۳۷۹ نهاد مرکزی نمایندگان مقام معظم رهبری در دانشگاه مسئولیت برگزاری این جشن‌ها را پذیرفت و ستادی را به همین منظور ایجاد کرد.

خدابخش طی نظرسنجی از ۲۰۷ دانشجوی دانشگاه‌های آزاد و دولتی تهران در خصوص ازدواج‌های دانشجویی دریافت که حدود ۴۲ درصد دانشجویان در حد متوسط و ۱۴ درصد در حد زیاد با ازدواج‌های دانشجویی آشنایی دارند و ۴۴ درصد در حد کم و خیلی کم با این برنامه آشنا هستند یا در این زمینه اطلاعی ندارند. حدود ۷۲ درصد برنامه ازدواج دانشجویی را در حد خیلی کم و یا کم دنبال کرده‌اند. حدود ۵۶ درصد دانشجویان معتقد بودند این برنامه در حد کم و خیلی کم باعث تشویق و ترویج ازدواج‌های آسان به حساب می‌آید. به نظر ۵۷ درصد شرکت در این برنامه در حد کم و یا خیلی کم برای جوانان تحقیر آمیز است. ۵۴ درصد پاسخ‌گویان در حد متوسط و زیاد معتقدند قشر خاصی از دانشجویان در این برنامه شرکت می‌کنند. به نظر ۲۵ درصد دانشجویان، گروهی بودن جشن تا حد زیادی موجب کاهش توجه به فرد می‌شود. حدود ۱۹ درصد پاسخ‌دهندگان معتقدند برنامه ازدواج دانشجویی تا حدی زیاد موجب کاهش سن ازدواج می‌شود. به نظر ۲۷ درصد دانشجویان این برنامه تا حد زیادی موجب ترویج ازدواج می‌شود. ۵۴ درصد پاسخ‌گویان این برنامه را در حد کم و خیلی کم در کاهش ارتباطات نامناسب دختران و پسران مؤثر می‌دانند. به نظر ۵۷ درصد، این برنامه تا حد کمی سبب احساس حقارت می‌شود. حدود ۳۸ درصد دانشجویان تا حد زیادی به ازدواج ساده و کم تشریفات اعتقاد دارند. کاظمی پور طی پیمایشی و با استفاده از اسناد و مدارک ۹۰ هزار نفر از زوجین ازدواج‌های دانشجویی به بررسی نتایج و پیشنهادات ششمین ازدواج دانشجویی پرداخت و به نتایج زیر رسید:

حدود ۲۰ درصد پاسخ‌گویان در دانشگاه و ۴۰ درصد از طریق معرفی اقوام با همسرشان آشنا شده‌اند. حدود ۸۹ درصد آنان مدت آشنایی یک‌ماه تا یک‌سال و بقیه آشنایی در حد صفر داشته‌اند. ۸۵ درصد زوجین هماهنگی فرهنگی، ۸۸ درصد هماهنگی مذهبی و ۸۵ درصد هماهنگی زبانی با همسر خود داشتند. حدود ۴۰ درصد به غیر از جشن ازدواج دانشجویی برای شروع زندگی مشترک خود جشن دیگری نیز گرفته‌اند. حدود ۶۰ درصد از شیوه برگزاری مراسم ازدواج خود راضی بودند.

مظاهری و همکاران دریافتند که ۷۵ درصد دانشجویان موافق و کاملاً موافق ازدواج‌های دانشجویی بودند و حدود ۵۶ درصد برگزاری این مراسم‌ها را مفید و بسیار مفید می‌دانند. با توجه به گذشت حدود ده سال از برگزاری ازدواج‌های دانشجویی و نبود پژوهش‌های کاربردی در زمینه رضایت افرادی که ازدواج‌های دانشجویی انجام داده‌اند، پژوهش حاضر

به‌منظور بررسی میزان رضایت زناشویی در ازدواج‌های دانشجویی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن در فاصله‌های ۱۳۸۲-۱۳۸۰ انجام گردیده است.

فرضیه‌های پژوهش

- ۱- بین ازدواج‌های دانشجویی و غیر دانشجویی از نظر رضایت زناشویی تفاوت معنادار وجود دارد.
- ۲- بین میانگین رضایت زناشویی ازدواج‌های دانشجویی و میانگین نظری رضایت زناشویی جامعه تفاوت معنادار وجود دارد.
- ۳- بین زنان و مردان ازدواج‌های دانشجویی از نظر رضایت زناشویی تفاوت معنی‌دار وجود دارد.
- ۴- بین زوجین هم رشته و غیر هم رشته ازدواج‌های دانشجویی از نظر رضایت زناشویی تفاوت معنی‌دار وجود دارد.
- ۵- بین رشته‌های علوم انسانی و غیر علوم انسانی در ازدواج‌های دانشجویی از نظر رضایت زناشویی تفاوت معنی‌دار وجود دارد.
- ۶- بین هم پایه بودن سطح تحصیلی در ازدواج‌های دانشجویی از نظر رضایت زناشویی تفاوت معنی‌دار وجود دارد.
- ۷- بین هم‌زبانی زوجین ازدواج‌های دانشجویی از نظر رضایت زناشویی تفاوت معنی‌دار وجود دارد.
- ۸- بین سطح درآمد زوجین ازدواج‌های دانشجویی از نظر رضایت زناشویی تفاوت معنی‌دار وجود دارد.
- ۹- بین فاصله سنی زوجین ازدواج‌های دانشجویی از نظر رضایت زناشویی تفاوت معنی‌دار وجود دارد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نوع علی-مقایسه‌ای است. طرح پژوهش غیر آزمایشی و از نوع دو گروهی بدون کنترل می‌باشد.

جامعه آماری

جامعه آماری دانشجویان دانشگاه آزاد واحد رودهن می‌باشد که طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۸۲ مشغول به تحصیل بوده و در این سال‌ها ازدواج نموده‌اند.

نمونه آماری و روش نمونه‌گیری

نمونه این پژوهش شامل دو گروه از دانشجویان می‌باشد. گروه اول دانشجویانی هستند که ازدواج دانشجویی داشته‌اند و گروه دوم دانشجویانی هستند که ازدواج آنها به صورت ازدواج دانشجویی نبوده است. حجم نمونه مورد بررسی در مجموع شامل ۳۳۱ نفر هستند که ۱۷۹ نفر از آنان از طرح برنامه ازدواج دانشجویی استفاده کرده و بقیه ازدواج غیر دانشجویی داشته است که به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شده‌اند.

ابزار پژوهش

در این بررسی به منظور اندازه‌گیری متغیرها از دو پرسش‌نامه استفاده می‌شود. الف) پرسش‌نامه رضایت زناشویی ENRICH: این پرسش‌نامه به عنوان یک ابزار تحقیق معتبر در تحقیقات متعددی برای رضایت زناشویی مورد استفاده قرار گرفته است. اولسون و دیگران اعتبار این پرسش‌نامه را با روش ضریب آلفا ۰/۹۲ گزارش کرده‌اند. سلیمانیان ابتدا پرسش‌نامه را ترجمه کرده و سپس سؤالات به رؤیت متخصصین روانشناسی رسانده شد و روایی محتوایی پرسش‌نامه مورد تأیید قرار گرفت. سپس پرسش‌نامه روی یک گروه ۱۱ نفری اجرا شد و ضریب اعتبار آن از طریق ضریب آلفا محاسبه گردید که عدد ۰/۹۳ به دست آمد. وی تصمیم گرفت فرم کوتاهی از آن را تهیه نماید. برای این منظور ابتدا همبستگی هر یک از سؤالات با کل پرسش‌نامه از طریق ضریب همبستگی محاسبه گردید. سپس ۴۷ سؤال که از همبستگی نسبتاً بالایی برخوردار بودند انتخاب شدند و مجدداً ضریب اعتبار فرم ۴۷ سؤالی بر روی یک گروه ۱۱ نفری با استفاده از ضریب آلفا محاسبه گردید که ضریب اعتبار ۰/۹۵ به دست آمد.

ب) پرسش‌نامه محقق ساخته به منظور کسب اطلاعات در مورد خصوصیات فردی، اجتماعی، تحصیلی، اقتصادی و اجتماعی مورد استفاده قرار گرفت. این پرسش‌نامه دارای ۹ سؤال بسته پاسخ می‌باشد که هر سؤال آن با یکی از متغیرهای مطرح شده در فرضیه‌ها ارتباط دارد.

یافته‌ها

جدول ۱: خلاصه نتایج آزمون‌های t گروه‌های مستقل

متغیر	شاخص‌ها			
	میانگین	انحراف معیار	N	t
رضایت ازدواج دانشجویی	۴۵/۸۴	۱۱/۴۰	۱۷۹	۰/۶۹۰
رضایت زناشویی ازدواج غیردانشجویی	۴۶/۶۷	۱۰/۲۲	۱۵۲	۰/۴۹۱
رضایت میانگین نمونه	۴۵/۹۴	۱۱/۳۳	۱۷۸	۴/۷۸۳**
رضایت میانگین نظری	۵۰			۰/۰۰۱
رضایت زنان	۴۵/۵۳	۱۱/۵۲	۱۳۶	۰/۶۵۱
رضایت مردان	۴۶/۸۱	۱۱/۱۰	۴۳	۰/۵۱۷
رضایت غیر هم رشته	۴۷/۲۷	۱۰/۰۵	۱۲۹	۲/۴۵۴*
رضایت هم رشته	۴۲/۳۶	۱۲/۶۹	۵۰	۰/۰۱۶
رضایت علوم انسانی	۴۵/۴۰	۱۰/۳۲	۱۳۵	۵/۲۶۷**
رضایت غیر علوم انسانی	۵۳/۱۸	۷/۸۱	۴۴	۰/۰۰۰
رضایت هم پایه	۴۳/۹۳	۱۲/۲۳	۷۵	۲/۰۴۰*
رضایت غیر هم پایه	۴۷/۲۶	۹/۶۳	۱۰۴	۰/۰۴۳
رضایت هم زبان	۴۵/۶۹	۱۱/۴۵	۱۳۱	۰/۰۰۴
رضایت غیر هم زبان	۴۵/۶۸	۱۰/۰۱	۴۸	۰/۹۹۷

* معنی دار در سطح ۰/۰۵   ** معنی دار در سطح ۰/۰۱

جدول ۲: خلاصه تحلیل واریانس یک طرفه

منابع تغییر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	نسبت F	
				سطح معنی داری	سطح معنی داری
بین گروهی	۵۷۸/۹۱۱	۲	۲۸۹/۴۵۵	۲/۴۹۴	۰/۰۸۶
درون گروهی	۲۰۴۲۷/۳۱۳	۱۷۶	۱۱۶/۰۶۴		
کل	۲۱۰۰۶/۲۲۳	۱۷۸			
بین گروهی	۱۳۵۸/۴۱۶	۲	۶۷۹/۲۰۸	۵/۶۷۹*	۰/۰۰۴
درون گروهی	۲۱۰۵۱/۱۶۰	۱۷۶	۱۱۹/۶۰۹		
کل	۲۲۴۰۹/۵۷۵	۱۷۸			

جدول ۳: خلاصه نتایج مقایسه چندگانه بر اساس آزمون تعقیبی شفه

فاصله سنی	بیش از ۵ سال	بین ۲-۴ سال	کمتر از ۲ سال
بیش از ۵ سال	۰	*۵/۳۵۱-	۰/۸۶۵-
بین ۲-۴ سال	-	۰	*۶/۲۱۶
کمتر از ۲ سال	-	-	۰

با توجه به نتایج مشاهده شده در جدول ۱، در فرضیه اول چون مقدار t محاسبه شده (۰/۶۹۰) کوچکتر از t جدول (۱/۹۶) است با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان بیان کرد که بین میانگین رضایت زناشویی زوجین ازدواج‌های دانشجویی و غیر دانشجویی در نمونه مورد بررسی تفاوت معناداری وجود ندارد.

در فرضیه دوم با توجه به t محاسبه شده (۴/۷۸۳) و سطح معناداری (۰/۰۰۱) با ۹۹ درصد اطمینان می‌توان نتیجه گرفت که بین میانگین گروه نمونه مورد بررسی و میانگین نظری جامعه تفاوت معناداری وجود دارد و بر اساس شاخص تفاوت این دو میانگین (۴/۰۵-) می‌توان مطرح کرد میانگین رضایت زناشویی گروه نمونه کمتر از میانگین نظری جامعه است.

در فرضیه سوم با توجه به مقدار t محاسبه شده (۰/۶۵۱) با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان عنوان کرد که بین میانگین رضایت زناشویی دانشجویان مرد و زن ازدواج‌های دانشجویی تفاوت معناداری وجود ندارد.

در فرضیه چهارم با توجه به مقدار t محاسبه شده (۲/۴۵۴) و سطح معناداری (۰/۰۱۶) با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان بیان داشت که بین میانگین رضایت زناشویی زوجین ازدواج‌های دانشجویی هم رشته و غیر هم رشته تفاوت معناداری وجود دارد.

در فرضیه پنجم با توجه به مقدار t محاسبه شده (۵/۲۷۶) و سطح معناداری (۰/۰۰۱) با ۹۹ درصد اطمینان می‌توان گفت که بین میانگین رضایت زناشویی دانشجویان رشته‌های علوم انسانی و دانشجویان رشته‌های غیر علوم انسانی که ازدواج دانشجویی داشته‌اند تفاوت معناداری وجود دارد. در فرضیه ششم با توجه به مقدار t محاسبه شده (۲/۰۴۰) و سطح معناداری (۰/۰۴۳) با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان بیان کرد که بین میانگین رضایت زناشویی زوجین ازدواج‌های دانشجویی هم‌پایه و غیر هم‌پایه تفاوت معناداری وجود دارد.

در فرضیه هفتم با توجه به مقدار t محاسبه شده (۰/۰۰۴) با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان عنوان نمود که بین میانگین رضایت زناشویی زوجین ازدواج‌های دانشجویی هم‌زبان و غیر هم‌زبان تفاوت معناداری وجود ندارد.

در فرضیه هشتم (جدول ۲) با توجه به نسبت F محاسبه شده (۲/۴۹۴) که کوچکتر از F جدول (۳) با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان قضاوت کرد که بین میانگین رضایت زناشویی زوجین ازدواج‌های دانشجویی در سطوح درآمد مختلف تفاوت معناداری وجود ندارد.

در فرضیه نهم (جدول ۲) با توجه به نسبت F محاسبه شده (۵/۶۷۹) و سطح معناداری (۰/۰۰۴) با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان عنوان نمود که بین میانگین رضایت زناشویی زوجین ازدواج‌های دانشجویی با فاصله سنی کمتر از ۲ سال، ۲-۴ سال و بیش از ۵ سال تفاوت معناداری وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج حاصله از داده‌های تحقیق، فرضیه‌های یک، سه، هفت و هشت رد می‌شوند. به عبارت دیگر بین میانگین میزان رضایت زناشویی در زوجین ازدواج‌های دانشجویی با غیر دانشجویی (فرضیه ۱)، در زنان و مردان (فرضیه ۲)، در زوجین هم‌زبان یا غیر هم‌زبان (فرضیه ۷) و در سطوح درآمد مختلف (فرضیه ۸) تفاوت معناداری وجود ندارد و تفاوت‌های مشاهده شده در میانگین‌ها ناشی از خطای نمونه‌گیری می‌باشد. ولیکن فرضیه‌های دو، چهار، پنج، شش و نه تأیید شده‌اند به این معنی که میانگین نظری میزان رضایت زناشویی در جامعه بیش از گروه نمونه است یعنی گروه نمونه رضایت زناشویی کمتری نسبت به جامعه دارد (فرضیه ۲)؛ از آنجا میانگین میزان رضایت زناشویی زوجین غیر هم‌رشته بیش از زوجین هم‌رشته می‌باشد، بنابراین زوجین غیر هم‌رشته‌ای از رضایت زناشویی بالاتری برخوردار می‌باشند (فرضیه ۴). میانگین میزان رضایت زناشویی در زوجین غیر علوم انسانی بیش از زوجین دانشجوی علوم انسانی و این گروه رضایت زناشویی بالاتری دارند (فرضیه ۵). نتایج در خصوص هم‌پایه و غیر هم‌پایه بودن نشان می‌دهد که میانگین میزان رضایت زناشویی زوجین غیر هم‌پایه بیشتر از زوجین هم‌پایه می‌باشد و دارای رضایت زناشویی بالاتری هستند (فرضیه ۶). در ارتباط با فاصله سنی نتایج بیان کننده آن است که بین میانگین میزان رضایت زناشویی زوجین ازدواج‌های دانشجویی با فاصله سنی کمتر از ۲ سال، ۲-۴ سال و بیش از ۵ سال تفاوت معناداری وجود دارد. آزمون تعقیبی شفه نشان می‌دهد میزان رضایت زناشویی در زوجین که فاصله سنی ۲-۴ سال دارند بیشتر از زوجینی است که بیش از ۵

سال فاصله سنی دارند و هم چنین میزان رضایت زناشویی زوجین با فاصله سنی ۲-۴ سال از زوجین دارای تفاوت سنی زیر دو سال نیز بیشتر است ولی بین دو گروه دارای تفاوت سنی زیر ۲ و پنج سال بیشتر تفاوت معناداری مشاهده نمی‌شود (فرضیه ۹).

در مورد تأثیر سه عامل نخست یعنی رشته تحصیلی، هم رشته بودن و هم پایه بودن می‌توان چنین استنباط کرد که هر یک از این عوامل زمینه‌ساز ارتباط و تماس رو در رو، هم‌فکری، نوعی هم‌زبانی و درک متقابل را فراهم می‌کند. به بیان دیگر این عوامل احتمال خطای انتخاب و گزینش کورکورانه را تا حد زیادی کاهش می‌دهد.

در تحلیل تفاوت‌های موجود در میزان رضایت زناشویی بین زوجین دارای ۲-۴ سال با زوجین دارای تفاوت سنی زیر دو سال می‌توان چنین عنوان نمود که در تفاوت سنی زیر دو سال رفتار و افکار زوجین بیشتر جنبه احساسی، تکانه‌ای و ناپختگی دارد. در خصوص میزان رضایت زناشویی کمتر زوجین دارای تفاوت سنی پنج سال و بیشتر شاید بتوان گفت سلیقه، باور و رفتار متفاوت در این زوجین به علت اختلاف سنی بالا زمینه‌ساز نارضایتی آنان می‌گردد.

در خصوص فرضیه یک یعنی «بین میزان موفقیت و رضایت زناشویی در ازدواج‌های دانشجویی و غیر دانشجویی تفاوت معنادار وجود دارد» می‌توان گفت که آنچه مسلم است فلسفه وجود برنامه ازدواج دانشجویی ایجاد رضایت بیشتر بین زوجین از طریق کمک و مساعدت‌های استاد مربوط به این برنامه است که احتمالاً در کوتاه مدت و به‌طور موقتی نقش مثبتی در رضایت زناشویی زوجین ایفا می‌کند ولی از آنجا که اثرات حمایت‌های محدود و اندک بادوام نخواهد بود و نمی‌تواند مشکلات اشتغال، مسکن، مسائل اجتماعی و فرهنگی زوجین را برطرف کند و تأثیر عمیقی بر جنبه‌های مختلف زندگی زوجین می‌گذارد، لازم است در خصوص این‌گونه مشکلات برنامه‌های مفید و کاربردی را تدوین نمود.

در مورد تأثیر جنسیت، هم‌زبانی و سایر عوامل می‌توان نتیجه گرفت که این موارد نقش اساسی و زیربنایی در رضایت زناشویی عمل نمی‌کنند و به‌همین دلیل در رضایت زناشویی تفاوت قابل ملاحظه‌ای نشان نمی‌دهند.

با توجه به اهمیت رضایتمندی زناشویی در رابطه با اجرای برنامه ازدواج‌های دانشجویی پیشنهاد می‌شود، امکان شرایط مناسب و منطقی آشنایی با جنس مخالف در مواقع قبل از ازدواج، انجام مطالعات و تحقیقات کاربردی در موضوع ازدواج‌های دانشجویی و تشکیل بانک اطلاعات جامع و مطمئن در این خصوص فراهم شود. البته پژوهش حاضر از محدودیت‌هایی نیز برخوردار بوده

است از جمله: ایجاد ارتباط با زوج‌های مشمول طرح از طریق تلفن، مکاتبه و یا اطلاعیه‌ها و دعوت از آنان برای مراجعه به مسئولان و تکمیل پرسش‌نامه‌های مورد نظر که انجام این کار، زمان نسبتاً طولانی را می‌طلبد و نیز تماس حضور با زوج‌های مورد نظر و توجه موضوع برای آنان و پاسخگویی به سؤال‌های پرسش‌نامه در یک فاصله زمانی نسبتاً طولانی انجام گرفت.

با توجه به یافته‌های این پژوهش پیشنهادات زیر ارائه می‌شود:

امکان شرایط آشنایی با جنس مخالف در قبل از ازدواج.

انجام مطالعات و تحقیقات کاربردی در موضوع ازدواج‌های دانشجویی.

تشکیل بانک اطلاعات جامع در خصوص ازدواج‌های دانشجویی.

منابع فارسی

- برک، ل. ا.** (۱۳۸۱). روانشناسی رشد. ترجمه: یحیی سید محمدی. تهران: انتشارات نشر ارسباران (تاریخ انتشار به زبان اصلی، ۲۰۰۱).
- بردبار، ف.** (۱۳۸۳). بررسی و مقایسه رضایت زناشویی در میان دانشجویان دختر و پسر متأهل ساکن خوابگاه، مجموعه مقالات دومین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان، تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
- دهقان، ف.** (۱۳۸۰). مقایسه تعارضات زناشویی زنان متقاضی طلاق با زنان غیر متقاضی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی تهران.
- عطاری، ی.** (۱۳۸۵). بررسی رابطه عوامل فردی - خانوادگی، با رضایت زناشویی در کارکنان اداره‌های دولتی شهر اهواز. مقالات دومین کنگره سراسری آسیب‌شناسی خانواده در ایران. تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- نیک‌نژاد، ف.** (۱۳۸۵). بررسی علل ازدواج‌های ناموفق زنان مراجعه‌کننده به مراکز مشاوره و آموزشی بهداشت روان وابسته به دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. مقالات دومین کنگره سراسری آسیب‌شناسی خانواده در ایران. تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- نوابی‌نژاد، ش.** (۱۳۷۹). مشاوره ازدواج و خانواده‌درمانی، تهران، انتشارات سازمان انجمن و اولیا و مربیان.

منابع انگلیسی

- Coleman, J. C. (1988).** Intimate relationships, marriage, and family, 2nd ed. Macmillian Publishing Company; New York.
- Fincham, F. D. & Bradbury, T. M. (2005).** Marital satisfaction, depression and attribution. *Journal of Personality and Social Psychology*. 76, 42-54.
- Goleman, D. (1985).** Marriage: Research reveals ingredients of happiness. New York Times.
- Hatfield, E. & Walster, G. W. (1978).** A new look at love. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Jacobson, N. S. & Follette. (1997).** Reactivity to positive and negative behavior in distressed and nondistressed couples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 60, 806,714. Retrieved from: [http:// sciencedirect.com](http://sciencedirect.com).
- Karney, B. R. & Bradbury, T. M. (2004).** The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, method and research. *Psychological Bulletin*. 128, 24-52.
- Nezu, A. M. (1986).** Efficacy of a social problem therapy approach for unipolar depression. *Journal of Consulting and C Clinical Psychology*, 54, 196-202.
- Rubell, S. (2004).** Exploring contributions of relational self to Mans Identity self. Retrieved from: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/query.fcgi?db=pubMed&cmd=search&Term>.
- Simpson, J. A. (1990).** Influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 971-980.
- Vincent, G. P. & Weiss, R. L. & Birchler, G. R. (1999).** A behavioral analysis of problem-solving in distressed married and stranger dyads. *Behavior therapy*, 16, 258-269.
- White, J. (1998).** Rejection. Reading, MA: Addison-Wesley.